

Oulu 2020

Yli-lin Ison Rytisuon tuulivoimapuiston
arkeologinen inventointi

Jaana Itäpalo ja H.-P. Schulz 9.7.2020

KESKI-POHJANMAAN ARKEOLOGIAPALVELU

Tiivistelmä

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu suoritti arkeologisen inventoinnin Oulun Yli-lin Ison Rytisuon tuulivoimapuiston suunnittelualueella. Työn tilaajat ovat Infinergies Finland Oy ja FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy. Maastotyön tekivät FM Jaana Itäpalo ja FM/MA Hans-Peter Schulz 17.5 ja 16.-17.7.2020, yht. 3 henkilötyöpäivää.

Inventoinnissa ei löytynyt uusia muinaisjäännöskohteita tai kulttuuriperintökohteita.

Alue on suurimaksi osaksi tasaista rämettä ja avosuota, keskellä on laaja turvetuotantoalue.

Sisällysluettelo

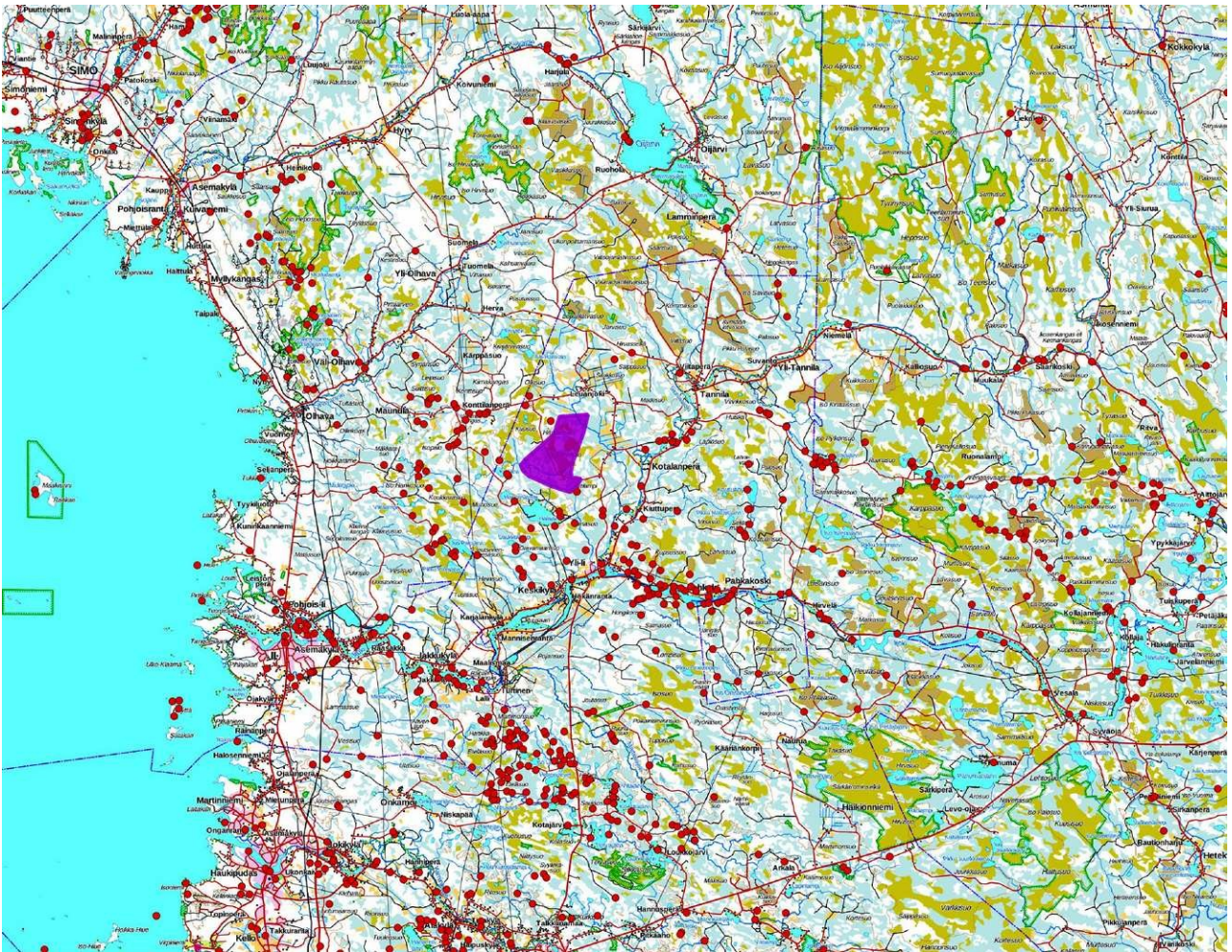
S.

1. Perustiedot.....	2
2. Lähtökohdat ja menetelmät.....	3
2.1. Esiselvitys.....	3
2.2. Maastoinventointimenetelmä.....	3
3. Maisema, topografia ja geologia.....	3
3.1. Valokuvat ja maastokuvaukset.....	7
4. Alueen maankäytön historiaa	12
5. Tulokset.....	13
8. Aineistoluettelo.....	14

1. Perustiedot

Inventointialue: Yli-lin Ison Rytisuon tuulivoimapuiston suunnittelualue
Tilaajat: Infinergies Finland Oy ja FCG Suunnittelu ja tekniikka Oy
Hankeomistaja: Infinergies Finland Oy
Inventoinnin laji: osainventointi
Kenttätyöaika: 17.5 ja 16.-17.7. 2020 , 3 henkilötyöpäivää
Karttanumerot: TM35-lehtijako, S4313R, S4313L, S4314R, S4314R (mk 1:20000)
vanha yleislehtijako, 3512 07, 3512 08 (mk 1:20000)
Korkeus: n. 68 - 81 m mpy
Koordinaattijärjestelmä: ETRS-TM35 FIN -tasokoordinaatisto
Kopio raportista: Museoviraston arkisto (digitaalinen ja paperikopio), Pohjois-Pohjanmaan museo (digitalinen kopio)
Aiemmat löydöt: -
Inventointilöydöt: -
Aiemmat tutkimukset: (lähiseutu)
1980, Paula Purhonen tarkastus
1989, Jari Okkonen tarkastus
1998, Mika Sarkkinen, inventointia (Yli-li kuntainventointi)
2012, H.-P. Schulz, inventointi (Metsähallitus KMO, Pudasjärvi länsi)

Kartta 1. Suunnittelualueen sijainti merkitty violetina. Muinaisjäännösrekisteriin tallennetut kohteet punaisina pisteinä. Maanmittauslaitoksen maastokarttarasteri 1:250 000, 7/2020.

2. Lähtökohdat ja menetelmät

Oulun pohjoisosaan suunnitellaan 9 tuulivoimalan tuulipuistoa. Ison Rytisuon suunnittelualue sijaitsee entisen Yli-lin kunnan länsiosassa lin kunnan rajan tuntumassa Oulusta noin 48 – 52,5 km pohjoiskoilliseen, lin keskustaajamasta noin 20 – 27 km koilliseen ja Yli-lin keskustaajamasta noin 5,5 – 10 km luoteeseen. Suunnittelualueen pinta-ala on noin 1550 ha. Varsinaiselta hankealueelta ei tunnettu kiinteitä muinaisjäännöksiä ennen inventointia 2020. Lähistöllä on useita esihistoriallisia ja historiallisia kohteita: 500 m kaakkoon sijaitsee kivikautinen asuinpaikka Rytilampi E (mj-tunnus 972010079), 450 m länteen ajoittamattomat kivirakenteet Kivijärvenkangas 1 (mj-tunnus 972010037), noin 550 m länteen tervahauta ja tervapirtin kiuas Kivijärvenkangas 2 (mj-tunnus 1000025286), noin 900 m länteen ajoittamaton rakkakuoppakohde Härkkimenmaankangas (mj-tunnus 972010072) sekä 300 – 500 m pohjoisen ajoittamaton kehäröykkiö ja rakkakuoppia, Rekiseljänmaa (mj-tunnus 972010082).

2.1. Esiselvitys

Arkeologisen potentiaalin arviointi perustuu eri aineistoihin, joiden avulla asemoitiin nykyiselle karttapohjalle tunnetut ja mahdolliset uudet muinaisjäännökset sekä muut ihmisen aikaansaamat pois käytöstä jääneet rakenteet ja niiden sijainnille potentiaalisia maaston kohtia.

Keskeisiä aineistoja ovat GTK:n kallio- ja maaperäkartat, Maanmittauslaitoksen ortoilmakuvat, korkeusmalli sekä laserkeilausaineisto ja Museoviraston arkeologisista kohteista ylläpitämä digitaalinen tietokanta. Kirjallisuuden ja vanhimman karttamateriaalin avulla on pyritty selvittämään alueella sijaitsevat pois käytöstä jääneet yli 100 vuotta vanhat asutus- ja elinkeinohistorialliset kohteet. Vanhin aluetta kuvaava tarkempi karttamateriaali on 1800-luvun puolivälistä, pitäjänkartat Kuivaniemi-li vuosilta 1848-49. Vanhimmat peruskartat ovat vuodelta 1966, ja niiden avulla on arvioitu lähihistoriassa tapahtuneita maankäytön vaikutuksia mahdollisiin alueella sijaitseviin arkeologisiin kohteisiin.

2.2. Menetelmät

Maaperästä johtuen alue tarkastettiin pääosin pintahavainnoimalla, jotkut kohteet kairattiin. Laajat alueet ovat joko ojitettuja tai märkiä tasaisia rämeitä, sekä avosuota – vähäisen muinaisjäännöspotentiaalin vuoksi tällaiset alueet jätettiin useimmiten tarkemmin katsomatta samoin kuin alueen keskellä oleva turvetuotanto-alue. Tuulivoimaloiden paikat ja tielinjaukset tarkastettiin riittävällä laajuudella tarkistusetäisyyden ollessa voimalan ympärillä > 200 m, lukuun ottamatta märkiä rämealueita ja tielinjausten käytäviä noin 15 – 30 m:n leveydellä. Lisäksi alueella inventoitiin suurin osa kuivista kankaista.

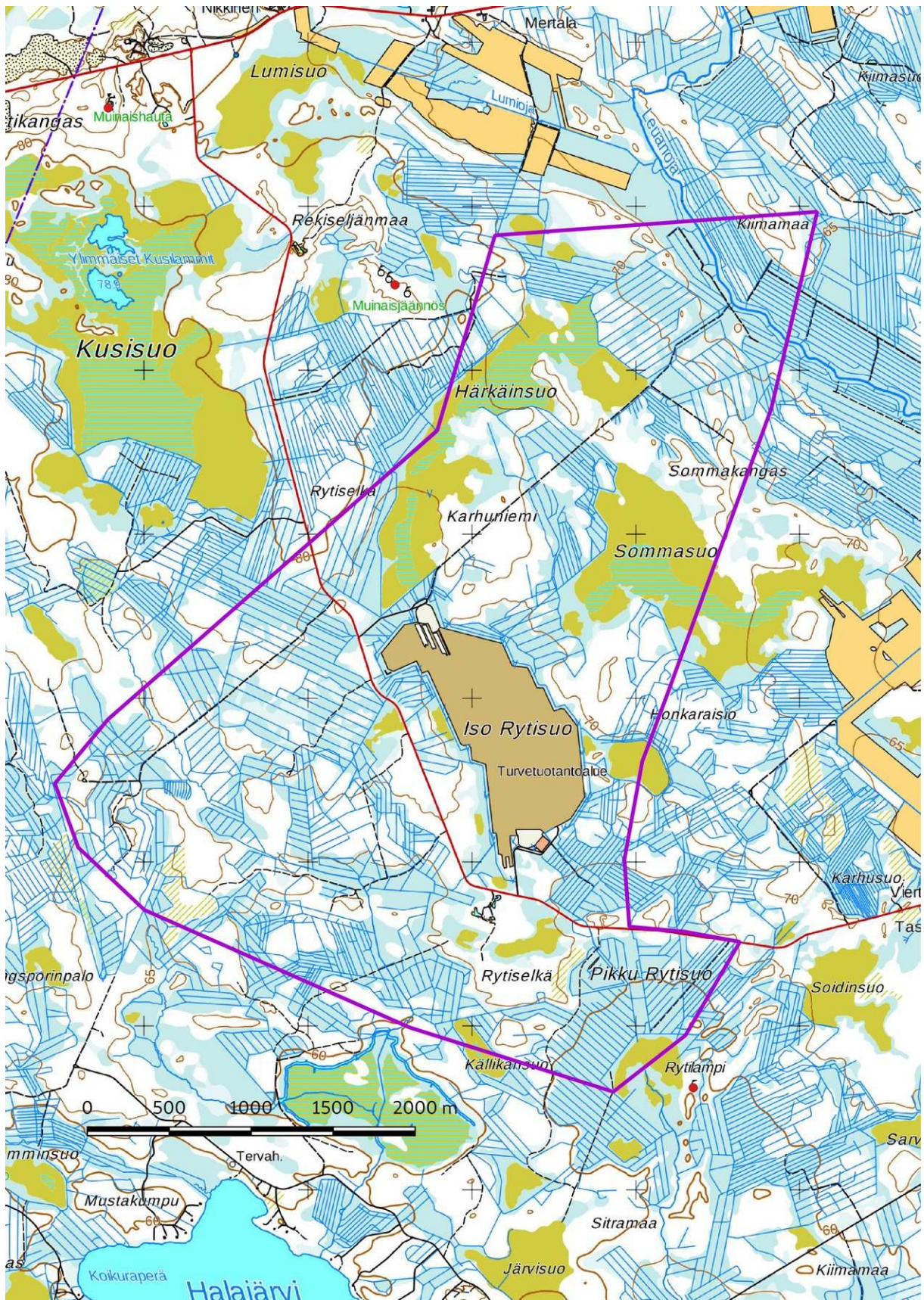
Inventoidut alueet kartalla 5 sivulla 7.

3. Maiseman topografia ja geologia

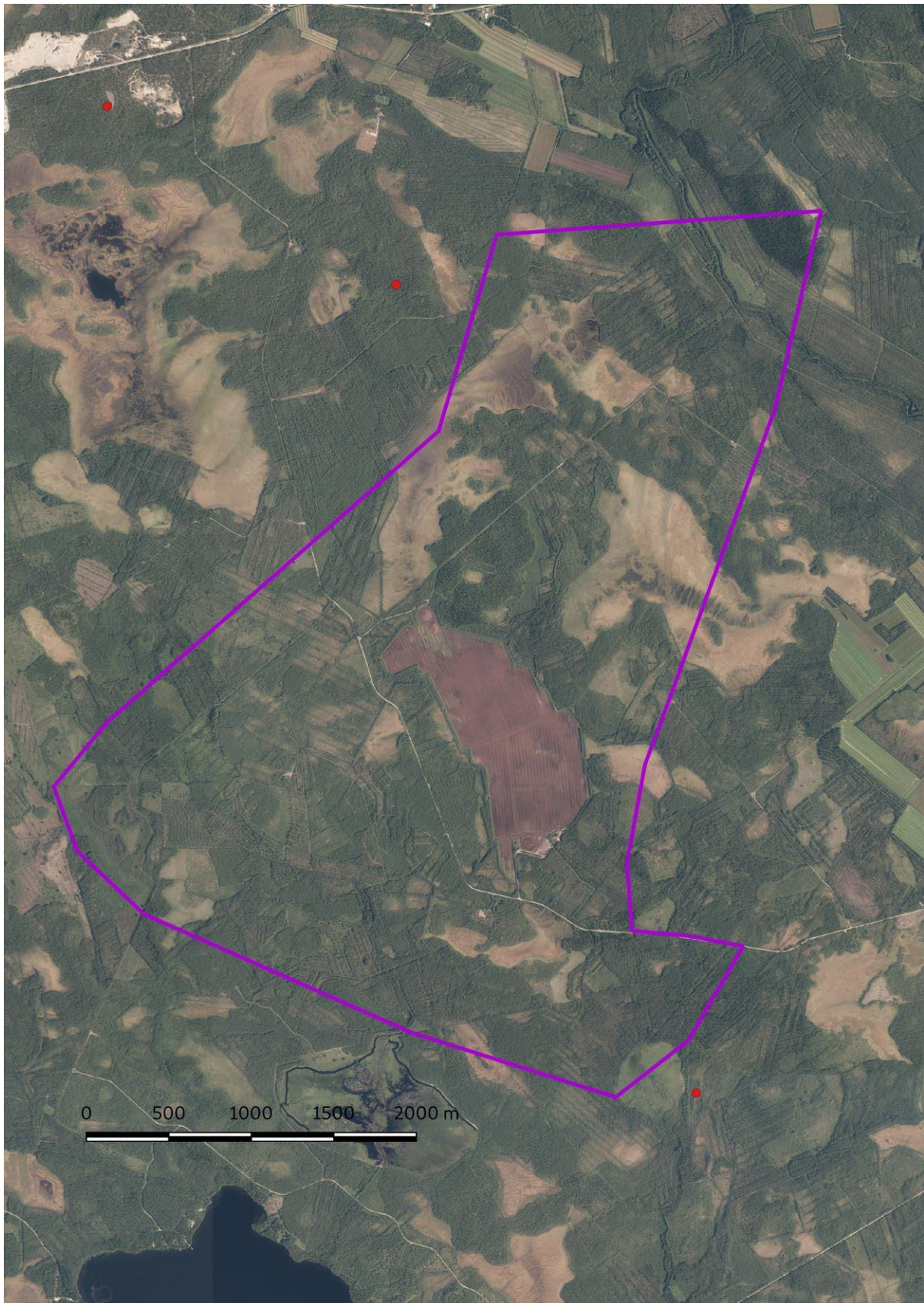
Hankealue sijaitsee Iijoen ja Olhavajoen välisellä tasaisella selännealueella, jonka hallitseva piirre ovat laajat soistuneet alueet; korkeusvaihtelu on vain noin 1-2 m/100 m. Luonnontilassa olevien soiden osuus on noin 15 %; ojitettua rämettä on 65 %, alueen keskellä olevan turvetuotantoalueen pinta-ala on noin 91 ha eli vajaa 10%, kuivaitten kankaitten osuus on noin 5 %. Ojia lukuun ottamatta alueella ei ole vesistöjä.

Suunnittelualueella turvekerros vaihtelee yli puolesta metristä useisiin metreihin. Turpeen alla oleva pohjamaareenipatja on vain kuivilla kankailla pinnassa. Miltei koko metsää kasvava pinta-ala – kuivaat kankaat ja ojitetut rämeet – on metsätalouskäytössä.

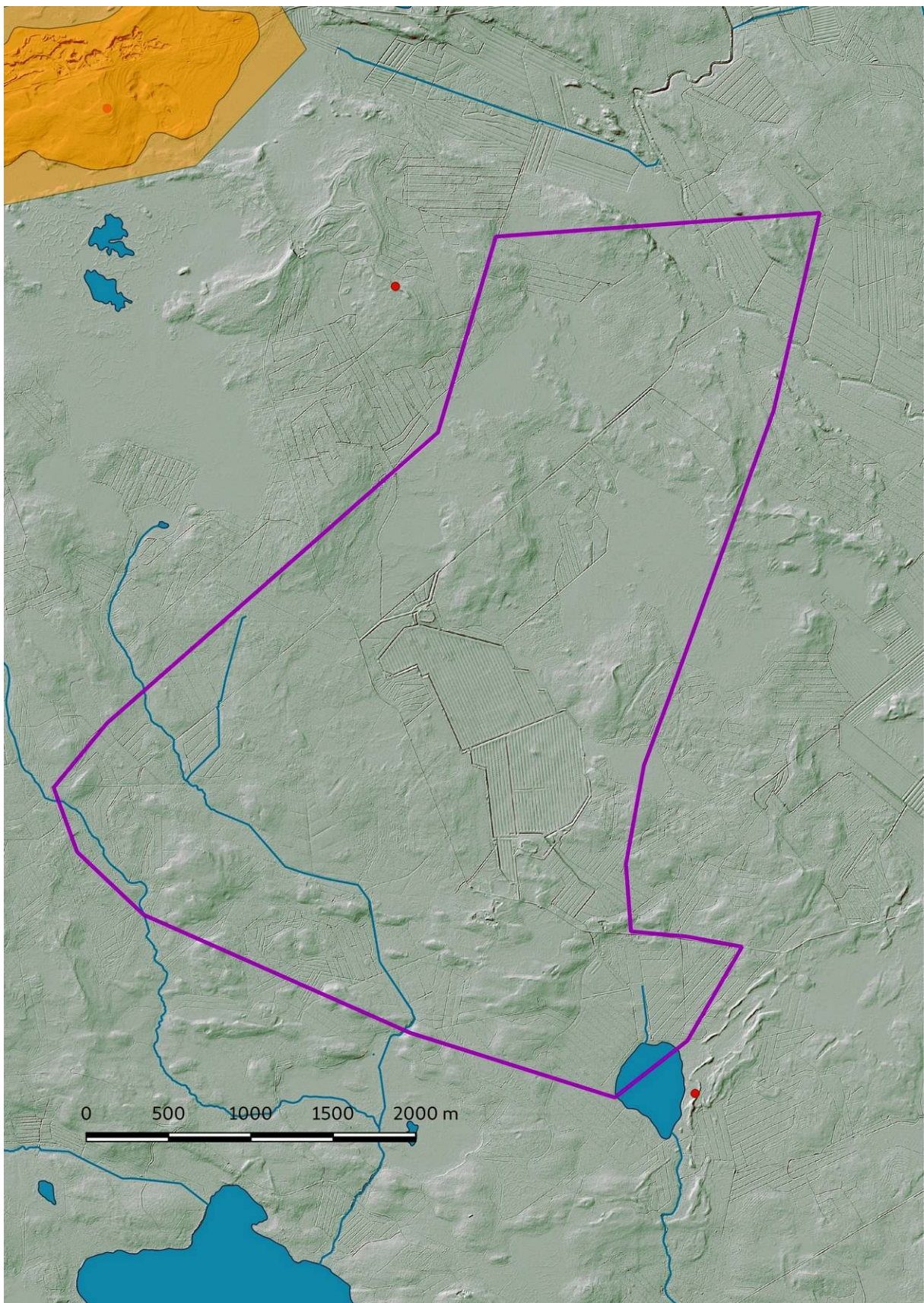
Kallioperä on pääosin tonaliittigneissisiä, lähistöllä esiintyy myös jonkun verran granodioriittia. Hankealueella ei ole kalliopaljastumia.

Kartta 2. Suunnittelualue. Raja violetilla viivalla; mj-rekisteriin merkitty kohde punaisena pisteinä. Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 1:20 000; 7/2020.

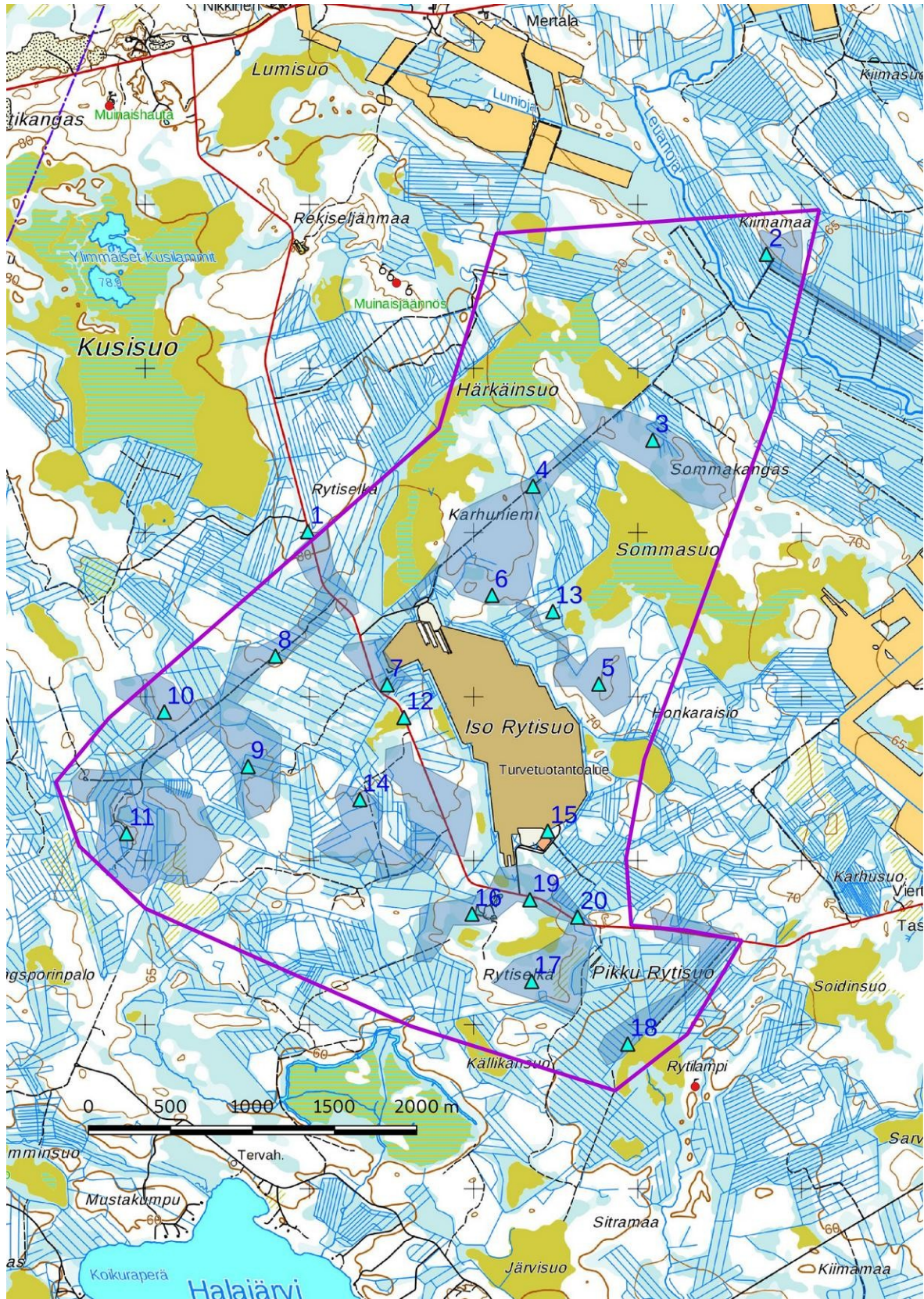
Kartta 3 Ortokuva. Raja violetilla viivalla; mj-rekisteriin merkitty kohde punaisena pisteenä. Maanmittauslaitoksen ortokuvat 7/2020. >wms-server <http://tiles.kartat.kapsi.fi/ortokuva?>

Kartta 4. Lidar-aineistoon perustuva korkokuva 2 m DEM. Harju oranssina. Vesistöt VPD 2. Mj-rekisteriin merkityt pisteet punaisena. Maanmittauslaitoksen laserkeilausaineisto, karttapohja 1:20 000, 7/2020.

3.1. Maastokuvaukset ja valokuvat

Karta 5, Inventoidut alueet vaaleansinisenä. Kuvauspaikat 1-20 turkooseina kolmioina. Suunnittelualue on rajattu violetilla viivalla. Maanmittauslaitoksen peruskarttarasteri 1:20 000, 7/2020.

Kuva1. Ilmakuva (korkeus 115 m), tuulipuiston keskiosa, kuvattu Kusisuon kohdalta kaakkoon.

Kuva 2. Kiimasuo, voimalapaikan vaikutusalue kuvattu etelään. Matala pohjamoreenimäki.

Kuva 3. Sommakangas, voimalapaikka kuvattu itään. Soistunut tasanne, ojitettu.

Kuva 4. Tie Karhuniemen yli kuvattu kaakkoon. Tasainen pohjamoreenialue; tien alku- ja loppuosa rämettä.

Kuva 5. Honkaraisio, tasainen moreenisaareke, kuvattu pohjoiseen.

Kuva 6. Karhuniemi, voimalapaikan pohjoispuolinen maasto. Tasainen kangas, kuvattu etelään.

Kuva 7. Voimalapaikka turvetuotantoalueen länsipuolella. Märkä räme.

Kuva 8. Talvitie alueen länsilaidalla, kuvattu lounaaseen.

Kuva 9. Voimalapaikka alueen länsiosassa, etelään; märkä räme.

Kuva 10. Voimalapaikka alueen länsiosassa, kuvattu pohjoiseen, tasainen pohjareeni-alue.

Kuva 11. Tie voimalapaikalle alueen länsirajalla. Soistunut tasanne, ojitettu. Kuvattu etelään.

Kuva 12. Hankealueen läpi kulkeva tie, kuvattu kaakkoon.

Kuva 13. Sommasuon länsiosa, kuvattu koilliseen.

Kuva 14. Voimalapaikka Ison Rytisuon länsipuolella. Tasainen ojitettu räme.

Kuva 15. Ison Rytisuon turvetuotantoalue kuvattuna pohjoiseen.

Kuva 16. Voimalapaikka Ison Rytisuon eteläpuolella.

Kuva 17. Pikku Rytisuo, kuvattu luoteeseen.

Kuva 18. Voimalapaikka alueen eteläreunalla, kuvattu lounaseen.

Kuva 19. Ilmakuva (korkeus 115 m); hankealueen lounaisosassa.

Kuva 20. Ilmakuva, korkeus 110 m. Hankealueen keskiosa ja Ison Rytisuon turvetuotantoalue, kuvattu pohjoiseen.

4. Alueen aiempi maankäyttö.

Hankealueen korkeimmat alueet nousivat merestä noin 7200 vuotta sitten Litorinameren alkuvaiheessa. Maankohoamisnopeus oli silloin vajaa 3 cm vuodessa, nykyään se on enää 8-9 mm vuodessa.

Alue ei ole ollut otollista asutukselle topografiansa ja maaperänsä puolesta.

Alueella ei ole ollut historiallisen ajan kiinteää asutusta. Vuoden 1843 pitäjänkartan mukaan alue oli myös silloin täysin asumaton. Lähin historiallinen asutus on sijainnut Karjalankylässä, ja Leuvanjoen varrelle oli 1800-luvun alkuun mennessä perustettu joitakin taloja. Kartalle on myös merkitty talo Halajärven pohjoisrannan tuntumaan. Vuoden 1966 peruskarttaan on merkitty Karhuniemen länsiosaan 2 rakennusta (asumattomia) – siellä mahdollisesti on ollut kämpä. Inventoinnissa rakennuksista ei kuitenkaan havaittu jälkiä.

Tervanpoltosta ei hankealueelta löytynyt merkkejä. Sekin johtuu ilmeisesti alueen maaperästä, joka on valtaosin turvetta.

6. Aineistoluettelo

Kirjallisuus:

Jari Okkonen 2003. Jättiläisen hautoja ja hirveitä kiviröykkiöitä – Pohjanmaan muinaisten kivirakennelmien arkeologiaa. AUO B 52, Oulun yliopisto.

Raili Rytönen 1978. Suur-Iin Historia 1700-1870.

Digitaalinen aineisto:

Geologian tutkimuskeskus, <http://gtkdata.gtk.fi/Maankamara/index.html>

Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto, <http://www.vanhakartta.fi/>

Maanmittauslaitos, avoimien aineistojen tiedostopalvelu, <https://tiedostopalvelu.maanmittauslaitos.fi/tp/kartta>

Maanmittauslaitos, <http://vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi/>

Museovirasto: Kulttuuriympäristön palveluikkuna:

Arkeologiset kohteet https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/mjreki/read/asp/r_default.aspx

Kulttuuriympäristön tutkimusraportit https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/raportti/read/asp/r_default.aspx

Kapsi ry, >wms-server <http://tiles.kartat.kapsi.fi/ortokuva?>

Kansallisarkisto: <http://digi.narc.fi/digi/> pitäjänkartasto Pohjois-Ii

<https://www.pohjois-pohjanmaa.fi/file.php?4192>

Julkaisematon aineisto:

Schulz Hans-Peter, Rannansiirtymistaulukko.